

כלאים בציצית

- מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ז
זכור ושמור, שניהם נאמרו בדיבור אחד,
מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים, שניהם בדיבור אחד נאמרו.
5 ערות אשת אחיך ויבמה יבא עליה, שניהם נאמרו בדיבור אחד.
לא תלבש שעטנז, וגדילים תעשה לך, שניהם נאמרו בדיבור אחד.
מה שאי אפשר לאדם לומר כן, שני אחת דבר אלהים שתיים זו שמענו, ואומר הלא כה דברי כאש נאם ה':
יונתן דברים פרק כב
(יא) לא תהווין לבשוין ומשפתחנין בקסו דשיע ועזיל וגיז עמר וכיתון מערבין פחדא:
10 (יב) גרם לאצטולי כיתון חוטי ציצית מן עמר תהוון מרשן למעבד לכוון על ארבע כנפי גוליתכון דתתעטפון
בה ביממא:
כתר יונתן דברים פרק כב
(יא) לא תהיו לובשים ומתחממים בבגד שוע וטווי ונוז צמר ופשתן מעורבים כאחד:
15 (יב) אך ללבושי פשתן, חוטי ציצית מן צמר תהיו מורשים לעשות לכם על ארבע כנפי גלימתכם שתתעטפו
בה ביום:
רש"י דברים פרק כב פסוק יב
(יב) גדלים תעשה לך - אף מן הכלאים. לכך סמכן הכתוב:
ספרי דברים פסקא רלד
"כסות".
20 פרט לכר.
"כסו".
פרט לסדין.
משנה מסכת עדויות פרק ד משנה י
... סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבים
25 תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה עמוד ב
אמר רב יהודה אמר רב: כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי, ערב שבת מביאים לו עריבה מלאה חמין,
ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין, ודומה למלאך ה' צבאות, והיו תלמידיו מחבין
ממנו כנפי כסותו, אמר להן: בני, לא כך שניתי לכם, סדין בציצית. בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין.
והלכה כדברי בית הלל! ואינהו סברי - גזירה משום כסות לילה.
30 שבת כז, ב
דתני דבי רבי ישמעאל: הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם, ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים, מה
להלן - צמר ופשתים, אף כל - צמר ופשתים.
שבת כז, א
רב נחמן בר יצחק אמר: אף כל - [דף כז עמוד ב] לאתויי ציצית. ציצית, בהדיא כתיב לא תלבש שעטנז צמר
35 ופשתים וכתוב גדלים תעשה לך! סלקא דעתך דרבא, דרבא רמי: כתיב הכנף - מין כנף, וכתוב צמר
ופשתים יחדיו הא כיצד? צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן; שאר מינין, במינן - פוטרין, שלא
במינן - אין פוטרין. סלקא דעתך דרבא - קא משמע לן.

40 סלקא דעתך אמינא כדרבא - דאמר דהכנף אתא לאשמועינן דלא תדרוש סמוכין למיפטר שאר בגדים, דודאי מיחייב מיהא בציצית דמינן, קא משמע לן: אף כל דלא תדרוש הכנף הכי, אלא אורחיה דקרא הוא, ולאשמעינן דמצות ציצית בשני מיני צבע, שני חוטין של תכלת ושני חוטין של לבן, דהיינו מין כנף - דסתמיה לבן.

45 סדין של פשתן וציציו של פשתן כשר ציצית הכנף, הציצית בכנף משמע ממין כנף יהא ויש חולקין בדבר ואין ממש [בדבריהם], שאף בתשובות הגאונים מצא רבי כן. ואני שאלתי לו: אם יש משום כלאים בציצית של פשתן לכנף של צמר, ושל צמר בכנף של פשתן. ואמר לי: הן, דגזרו חכמים משום כסות לילה, אפילו בזמן שהן תכלת בציצית, סדין בציצית הכי נמי, האידנא גזרינן משום כסות לילה

50 סדין בציצית ב"ש פוטרין - פירש בקונטרס ב"ש לא דרשי סמוכין והא דלא קאמר אוסרין משום דסברי בעלמא כלי קופסא חייבין בציצית והכא פטירי דלא שייך למיתני בהו אוסרין ובסיפא דהך ברייתא קתני בפי התכלת (מנחות דף מ.). א"ר אליעזר כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר ר' אם כן למה אסרוה פ"י א"כ (כל אותן) שמתמיהין עליו למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ומשני גזרה שמא יקרע סדינו כו' ועוד מתרץ גזרה משום כסות לילה ופירש"י בתשובה אחת שלא גזרו אלא על התכלת אבל במינו חייב והא דא"ל מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה היינו ציצית מן המובחר מה תהא עליה אבל ציצית במינו היה עושה ובשמעתין נמי היה להם ציצית של מינו והיו מחביאים מר' יהודה לפי שהיה מחייב לעשות תכלת והיה סבור שעושין כב"ש מדאורייתא ואינהו סבור אפי' לב"ה אסור מדרבנן משום כסות לילה וקשה לר"י דבפרק התכלת (שם דף מא.) מהדר לאתווי דציצית חובת טלית הוא מחסידים הראשונים משארגו בבגד ג' היו מטילין בו ציצית ודחי לה ואמאי לא מייתי מהכא דלא קתני אוסרין ועוד דבה"ג פוסק דחובת גברא הוא מדמברכינן להתעטף בציצית ועוד דאמרינן בפ"ק דיבמות (ד' ד.) גבי כלאים בציצית דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בעלמא במשנה תורה דריש ואיך יתכן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדיהו ועוד אמאי נקט סדין בציצית הוה ליה למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת דכ"ע דרשי סמוכין וב"ש פטרי מדרבנן משום כסות לילה או משום שמא יקרע ופטרי אפילו ממינו מדקתני סדין בציצית ולא קתני סדין בתכלת כדאמר ר' אליעזר בר' צדוק כל המטיל תכלת בסדינו כו' וב"ה מחייבין אפי' תכלת דלית להו הנהו גזרות דב"ש וכב"ש קי"ל כדמוכח בסיפא דהך ברייתא והשתא ניחא דרב קטינא שלא היה לו ציצית כלל וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית דסברי כב"ש ואומר ר"ת דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו דכב"ש קיימא לן דפטרי והמברך מברך ברכה לבטלה.

70 וששאלתם מהו להטיל ציצית של פשתן לסדין (של צמר) [שלפשתן] - כיון דאמר מר (שבת כז רע"ב ומקבילות) צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן, שפיר דמי, או דלמא כיון דאמור רבנן (יבמות ד סע"ב) תכלת עמרא, מדשש כיתנא תכלת עמרא הוא, הילכך דעמרא {הוא} דהוי ציצית, דמידי אחרינא לא. ותוב: אי הוי ציצית דכיתנא, אמאי פליגי רבנן בסדין בציצית, לירמי דכיתנא. ואי אמר מר לירמי חוטי דכיתנא למאני דכיתנא, משום מצוה או משום דלא תשתכח מצות ציצית - למאי נפקא מינה, לברוכי עלה ומיפק ביה בשבת: אי מצוה מברכינן עלה ונפקי {נן} בה בשבת, ואי מצוה ליכא (היכא) [היכי] מברכינן עלה והיכי נפקינן בה (בשבת), לא יהא אלא טלית שאינה מצוייצת כהלכתה. מאי יליף מרנא.

כך ראינו: ששאלה זו {שלא} כהוגן וכשורה שאולה, **אין עושין אלא של צמר**, ותכלת עמרא הוא, **ודעמרא הוא דהוי ציצית, דמידי אחרינא לא**. ואף על גב (דאמרינן) [דאמר רבא] (שבת כז רע"ב ומקבילות) צמר ופשתים פוטרים בין במינן בין (ב)שלא במינן, **ליתא לדרבא**, דקאמרינן (שם כז רע"ב ומקבילות) תנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהם צמר ופשתים, אף כל צמר ופשתים. 80

ואמרינן עלה (שם כז סע"א - רע"ב) אמר רב נחמן בר יצחק אף כל לאתויי ציצית, ציצית בהדיא כתיב (דבי כב, יא) לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו וסמך ליה (שם כב, יב) גדילים תעשה לך מהם - סלקא דעתא אמינא כרבא דמעיל פשתים, קא משמע לן דלא כרבא. תוב אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי (שם רע"ב) ותנא דבי ר' ישמעאל מאי שנא לענין טומאה דמרבי שאר בגדים מדכתיב או בגד, (הכי) [לעניין ציצית] נמי (לימא לרבוב) [לירבי] שאר בגדים מאשר תכסה בה, {וכדין אמר רבא}. אמר ליה רב אשי: אשר תכסה 85

בה לרבוב כסות סומה הוא דאתא, ולא מייתר לרבוויי ביה שאר מינין לציצית, **אלמא לא הוה ציצית אלא דצמר**. ותוב קאמרינן {ן} {מנחות מא ע"א} מלאכא אשכחיה לרב קטינא וכו' אמר ליה סדינא בקייטא וכו', (וסרבלא) [ואי סלקא דעתא] דפשתן {האוי ציצית}, לירמי ציצית דפשתן לסדין דפשתן ולא לימא ציצית מה תהא עליה. אלא מדאורייתא שרי למירמי ציצית צמר לסדין של פשתן, דקאמרינן (מנחות מ רע"א) סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והילכתא כבית הלל, ומאי טעמא מחייבין בית הלל, דאמרינן 90

בכל התורה כולה אתי עשה ודחי לא תעשה, והכא נמי אתי עשה דגדילים ודחי לא תעשה דלא תלבש שעטנו. אלא אמרו חכמים: הא תינח ביום אתי גדילים תעשה ודחי לא תעשה דלא תלבש שעטנו, כשיגיע לילה מצות ציצית אינה בלילה, דכתיב וראיתם אותם, ולא תלבש שעטנו כדקאי קאי, הילכך מן הדין טעמא אין מטילין ציצית בסדין. וקאמרינן (שבת כה ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב כך היה (מעשה) [מנהגו] של ר' יהודה בר {'} אילעאי וכו' ואינהו סבור גזירה משום כסות לילה, וכך הלכה. ואי סלקא דעתך האי חוטא דכיתנא שרי, לימא להו: חוטי דעמרא לא תרמו, רמו חוטא דכיתנא - אלא שמע מינה דכיתנא כלל {כלל} לא. 95

ומה ששאלתם: ואי אמר מר לירמא חוטא דכיתנא.

מעולם לא אמרו רבנן מירמי חוטא דכיתנא ולא שמענו זאת, וחוטי דכיתנא לא נקראו ציצית מעולם, וכל שכן לברוכי עלייהו דאסור, ומאן דרמי חוטי דכיתנא ומברך עליהן עובר משום לא תשא את שם (וכו') [ויי אלהיך לשוא] (שמי' כ, ז = דב' ה, יא) וחייב מלקות.

ושפירשתם מצינו בתשוב {ו}ת (הגאונים) [שאלות] דעב(י)דו רבנן תקנתא לאחותי חוטי דכיתנא למאני דכיתנא. 100

חס ושלוס, (ו)מעולם לא כתב {ו} במתיבתא {דמתא} מחסיא למירמי חוטי דכיתנא למאני דכיתנא, (ודכתבתם משום) [ודכירנא משני] אבא מארי גאון ומר (גאון) רב יעקב מאחריו ומר רב איקומאי מאחריו ומר רב צדוק מאחריו וכל גאונים שאחריהם - זכר קדושים לברכה ותהא עמידתם בקרוב - שלא היה אחד מהם (שהודה ליעקב) [שהורה לישראל] להטיל חוטי דכיתנא, ואף אתם אל תעשו כן. 105

והא דרבא דרמי (שבת כז רע"ב ומקבילות) כתיב כנף מין כנף {ו} כתיב צמר ופשתים - אף על גב דקאמרינן בה הא כיצד, צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן - מן קושיית' דמלאכא אשכחיה לרב קטינא דמיכסי סדינא, אמר ליה: קטינא קטינא, סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה (מנחות מא ע"א), **שמעינן מינה דליתא לדרבא**, ואי סלקא דעתך איפשר למירמי חוטא דכיתנא, רב קטינא מאי טעמא לא רמי חוטי דכיתנא, ומלאכא אמאי לא אמר ליה רמי - מן כמה טעמי לא עבדינן עובדא בה. 110

הלכות קטנות לר"ף (מנחות) - הלכות ציצית [המתחיל בדף יא עמוד א]

ת"ר סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין [דף יג עמוד ב] והלכה כב"ה א"ר אלעזר והלא כל המטיל תכלת לסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומסקנא [דף מ' ע"ב] אמר רבה הא מילתא אמריתה אנא קמיה דשמואל ואיתמר משמיה דר' זירא במערבא כוותיה משמיה דר' יוסי גזרה שמא יקרע סדינו בתוך

155 **בטלית של פשתן לא פטרי ואייתו ליה ראייה מהא דאמרי' [דף מ"א ע"א] מלאכא אשכחיה לרב קטינא**
 דמיכסי סדינא א"ל קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא טצדקי למפטר נפשך מציצית ציצית מה תהא
 עלה אמר ליה ענשיתו אעשה א"ל בזמן דאיכא ריתחא ענשינן וקאמרי אם איתא דציצית של פשתן פוטר
 בסדין אמאי לא רמי ליה רב קטינא בסדיניה דאמר ליה מלאכא ציצית מה תהא עליה אלא ש"מ דחוטי פשתן
 לא פטרי בסדין והאי סבורא לאו סבורא מעליא היא וליכא ראייה מהאי מעשה למיסר חוטי פשתים בסדין
 של פשתים דהאי ציצית דקאמר ליה מלאכא לרב קטינא מה תהא עליה לאו אלבן קאי דאפשר למעבדיה
 160 **מפשתן אלא אתכלת קאי** דלא אפשר למעבדיה מפשתן דתכלת נמי מיקרי ציצית דתנו רבנן סדין בציצית
 בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין וקאמר ר' אלעזר עלה והלא כל המטיל תכלת בסדין בירושלים אינו
 אלא מן המתמיהין דשמעת מינה דהאי דתנו רבנן סדין בציצית אתכלת קאי דצמר נינהו וגזרו ביה משום
 כסות לילה (משום תעשה ולא מן העשוי) אבל לענין לבן דפשתים בפשתים ליכא למיגזר איהו עדיף דקא
 מקיים עשה ולא תעשה וליכא בהאי מילתא ספיקא ועוד דאיהו עדיף מצמר גפנים דצמר גפנים חיובא דרבנן
 165 הוא ופשתים בפשתים חיובא דאורייתא הוא :

רמב"ם ציצית פרק ג

א כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה... ותהיה הכסות של צמר או של פשתים, בלבד.
 ב אבל טלית של שאר מינין--כגון בגדי משי, ובגדי צמר גפן, ובגדי צמר גמלים, וצמר ארנבים, ונוצה של
 עיזים, וכיוצא בהן--אין חייבין במצות ציצית אלא מדברי חכמים, כדי להיזהר במצות ציצית: והוא שתהיה
 170 מרובעת או יתר על ארבע, ויהיה שיעורה כשיעור. שכל בגדים האמורין בתורה סתם, אינן אלא צמר ופשתים
 בלבד.

ה כסות של צמר, עושין לבן שלה חוטי צמר, וכסות של פשתן, עושין לבן שלה חוטי פשתן--ממינה. ושאר
 בגדים, עושין לבן של כל מין ומין ממינו--כגון חוטי משי לכסות משי, וחוטי נוצה לכסות נוצה. ואם רצה
 לעשות לבן של שאר מינין מצמר או מפשתים, עושה: מפני שהצמר והפשתים פוטרין, בין במינן בין שלא
 175 במינן. ושאר מינין--במינן, פוטרין; שלא במינן, אין פוטרין.

ו ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי פשתן בכסות של צמר, אף על פי שהוא לבן לבדו,
 בלא תכלת--בדין הוא שיהא מותר, שהשעטנז מותר לענין ציצית, שהרי התכלת צמר היא, ומטילין אותה
 לפשתן. ומפני מה אין עושין כן--מפני שאפשר לעשות הלבן שלה ממינה, וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא
 תעשה, אם יכול אתה לקיים את שניהם, הרי מוטב; ואם לאו, יבוא עשה וידחה את לא תעשה. וכאן, אפשר
 180 לקיים את שניהן.

ז כסות של פשתן--אין מטילין בה תכלת, אלא עושה הלבן בלבד של חוטי פשתן: לא מפני שהציצית
 נדחית מפני השעטנז, אלא גזירה מדבריהם, שמא יתכסה בה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר
 על לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה--שחובת הציצית ביום, ולא בלילה, שנאמר "וראיתם אותן" בשעת
 ראייה. וסומה, חייב בציצית--שאף על פי שאינו רואה, אחרים רואים אותו.

שו"ת הרמב"ם סימן קכב 185

השאלה הרביעית שאלה על דעתנו בדבר ציצית של פשתן בטלית של פשתן.
 התשובה אין לנו להוסיף בזה על מה שהזכיר רבי יצחק זצ"ל בהלכות וזוהי אצלי הדעה האמיתית, שלא
 יפקפק בה שום בעל עיון. וכל מה שהזכיר ר' יצחק ב"ר ברוך ז"ל בתשובתו עליו בזה, כבר ראיתו והוא אינו
 אלא ניצוח למי שקדם (לו). אבל מה שנראה לנו נוסף על מה שאמר רבי יצחק זצ"ל, שמותר לעשות הציצית
 190 ממשי בטלית של משי ומצמר גפן בטלית של צמר גפן בהסתמך על מאמר רבא צמר ופשתן פוטרין בין במינן
 בין שלא במינן, שאר מינין במינן פוטרין, שלא במינן אין פוטרין. ומה שהזכיר ר' יצחק זצ"ל, שלא תהיה

הציצית אלא מצמר ופשתים בין במינן בין בשאר מיניו, לא מצאתי לו עיקר בשום פנים, ואין היקש, שהעיון מביא אליו, אלא מה שהזכרנו.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת עדויות פרק ד

195 וסדין, בגד פשתן שמתעטפים בו הגברים. **בית שמאי אין מחייבין אותו בציצית לפי שהציצית בפשתן שעטנז מחמת התכלת שאינה אלא מן הצמר התכול**, וזה מותר ביום שהוא זמן ציצית לפי שאין חובת הציצית אלא ביום שני וראיתם אותו, ובא בקבלה פרט לכסות לילה. ודרך בני אדם ללבוש טליתותיהם בלילה, ואם לבשו בלילה ויש בו התכלת חייב מלקות לפי שאין אנו אומרים אתי עשה דחי לא תעשה אלא ביום שלבישתו מצות עשה. **ובית הלל לא גזרי משום כסות לילה.**

200 רמב"ם הלכות כלאים פרק י הלכה לב

כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני **האבנט** שהוא כלאים ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית. /השגת הראב"ד/ ... ומאי דקאמר (נמי) מפני האבנט שהוא כלאים **אינו דאטו חושן ואפוד מי לית בהו כלאים.**

רדב"ז הלכות כלאים פרק י הלכה לב

205 עוד י"ל דלגבי כ"ג דכתיב ביה ומן המקדש לא יצא הותר כלאים לגביה אבל כהן הדיוט לא הותר לו אלא בשעת עבודה

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה יב

אסור לכהן הדיוט ללבושו אלא בשעת עבודה, אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד.

המאור הקטן מסכת שבת דף יא עמוד ב

210 אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר"י בר אילעאי ע"ש מביאין לו עריבה מלאה חמין כו'. **הוי יודע כי כל הגאונים ז"ל שהיו מן העולם כולם אסרו להטיל ציצית של פשתן בטלית ולא היה אדם שחלק בדבר עד שבא הרי"ף ז"ל והתירו לעצמו והורה לאחרים לעשות כן ודבריו וראיותיו מפורשים בהלכות ציצית וכבר השיב עליו הרב הנשיא ר' יצחק בר ר' ברוך ז"ל ושבר כל דבריו הכתובים בהלכות ציצית והדעת מכרעת כדברי הנשיא ורוב תשובותיו על הרי"ף נכונות וברורות ואף על גב דתניא סדין בציצית ב"ש פוטרין**

215 וב"ה מחייבין והלכה כב"ה אין למדין הלכה מפי משנה וברייתא ובמסכת מנחות אידחיא לה ומפורש בגמרא דהתם שדייה ר' זירא לסדיניה ואמר הדבר כי עיקר האיסור משום חוטי התכלת שנאסרו הציצית בסדין אי משום קלא אילן אי משום שמא יקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו אי משום גזירת כסות לילה וכדמפרש התם **וכיון שמצות התכלת ולבן תלוי זו בזו אפילו למ"ד אין מעכבות זו את זו הואיל ונאסרה התכלת בסדין נאסרה לבן עמה משום דתרוייהו ציצית נינהו ואין לך להפריש ביניהם שתהא מחייב את הסדין בלבן ואוסרו**

220 **בתכלת נמצא זה מצוה וזה אסור דבר זה רחוק מאד ואין הדעת סובלתו וממעשה דרב קטינא דאשכחיה מלאכא וא"ל קטינא קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה ואסיקנא בגמרא דהכי קאמר ליה טצדקי למפטר נפשך מציצית אתה למד שלא היה רב קטינא מטיל לסדינו לא תכלת ולא לבן.**

ומ"ש הרי"ף ז"ל כי על התכלת הם דברים אמורים לא מצינו תכלת לבדה שנקראת ציצית בשום מקום לא במקרא ולא במשנה ולא בתלמוד וכתב מר רב עמרם ז"ל בסדורו בכולו לא מתוקמא הלכתא כב"ש אלא בשית בלחוד בפרק אלו דברים חדא בש"א מכבדים את הבית וכו' וכמו שמפורש בגמרא אידך בההיא פירקא **מי שאכל ושכח ולא בירך אידך שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ותרתיין בפי' התכלת כמה חוטיין הוא נותן**

וכו' כמה תהא משולשלת וכו' אידך סדין בציצית וכו'

והוי יודע שדעתנו נוטה שהתכלת מעכבת את הלבן והלבן את התכלת ואף על גב דתניא וחכמים אומרים אין מעכבין הא פרישנא בגמרא דמאן חכמים יחידאה הוא כדאמרינן בגמרא מאן תנא דפליג עליה דרבי ר'

230 יצחק הוא דאמר אין לו תכלת מטיל לו לבן הילכך הדרינן לכללא דנקטינן הלכה כרבי מחבירו ואף על גב דברייתא קתני לה לדר' יצחק בלשון חכמים לסתמא דברייתא לא חיישינן ודר' עדיפא משום דגרסינן התם א"ל לוי לשמואל אריוך לא תיתיב אכרעך עד דמפרשת לה להא מילתא התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת מאי היא וכו' מדקא מהדרינן לפרושה למתניתין לאפוקה למתני' מפשטה ולאוקמא אליבא דר' (דלא) כהלכתא וכן נראה מדברי ר"ש קיראה בעל הלכות ראשונות שלא כתב משנה זו והתכלת אינה מעכבת את הלבן בהלכות ציצית שלו ומנהג קדמונינו הבאים אחרי הרי"ף לסמוך עליו כאשר ישאל איש בדבר האלהים וממנו פשט המנהג בינינו כמו שהוא נהוג היום ונחנו מה לחלוק ולשנות ועל כן אנחנו יוצאים בעקבי הראשונים.

מלחמת ה' מסכת שבת דף יא עמוד ב

240 אמר הכותב אלו היו דברי הגאונים הראשונים כן וקבלה היא קבלנו אבל אם מאחר שאין טעמן של ראשונים אלא ממה שאמרו סד"א כדבא והדבר ידוע שאינו כמו שעלה על דעתם אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל ראוי לנו לסמוך עליו יותר מדברי אלו בעלי אפשרות האחרונים ובאמת שדברי רבינו ז"ל הם נכונים וברורים לענין הפסק גם לענין פי' השמועה אבל מפני שערערו עליו במה שאמר שפי' ציצית הוא תכלת אמתק דבריו ואפרש דברים כולם כמשמען בע"ה.

245 תניא סדין בציצית בית שמאי פוטרין פי' פוטרין אפי' מלבן ואין צ"ל שאפילו איסור יש בו משום תכלת וטעמייהו דב"ש זלית להו סמוכין למשרא כלאים בציצית וכיון דתכלת ליכא לבן נמי ליכא ואפילו למאן דאמר אין מעכבין זה את זה מ"מ טלית שאסור בתכלת לא חייבתו תורה בלבן וכי כתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם בבגד הראויה לתכלת קאמר כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת הרי שבגדים שנאמרו כאן סתם אינן אלא צמר ולא פשתים. ואם תשאל והלא לכ"ע במשנה תורה דרשי' סמוכים כדאמרי בפ"ק דיבמות תשובתך קסברי בית שמאי אדרבה לא בא הכתוב אלא להזהיר על הכלאים בציצית שלא תאמר יבא עשה וידחה לא תעשה ויש שמוציאין אותה מדתניא בספרי כסותך פרט לסדין והיא לדעתם כדברי בית שמאי ומכאן פטרוהו אף מלבן ולפיכך תנא פוטרין ולא קתני אוסרין שאפילו ממצות לבן פוטרין אותו בית שמאי אף על פי שאין בו איסור וב"ה מחייבין פי' בציצית רצו לומר בין בתכלת בין בלבן דרשינן סמוכין ולא דרשינן כסותך פרט לסדין והלכה כדברי ב"ה אמר ר"א ברבי צדוק והלא כל המטיל תכלת לסדינו בירושלם אינו אלא מן המתמיהין פי' תכלת ממש ואין בכללו לבן ופי' הענין שרבי אלעזר ברבי צדוק אמר לו לתנא קמא ששנה דברי ב"ה ופסק כדבריהם אם כן דכלאים בציצית מותרין מן התורה למה מתמיהין בירושלם על מי שמטיל תכלת לסדינו אלא נראה שהלכה כב"ש או שלא נחלקו ב"ה בדבר זה ולפיכך מי שמטיל בו תכלת עובר על איסור כלאים והרי הוא מן המתמיהין אבל לבן היו מטילין בו שהוא חייב מדבריהם והמטיל בו אינו מן המתמיהין ולא משאינן בקיאין אף על פי שהוא פטור מן התורה לפיכך לא היו תמהין אלא על התכלת אמר רבי יוסי א"כ למה אסרוה לפי שאינן בקיאין הוא נמי על דברי ת"ק הוא חוזר ואומר א"כ שהלכה כדברי ב"ה למה אסרוה בירושלם בתכלת לפי שאין העם בקיאין לדרוש סמוכין ויבאו לומר שכלאים מותרין כשרואין אותנו בתכלת בסדין לפיכך אסרוה לתכלת ולא היו מטילין בה אלא לבן ואין הלכה כדברי בית שמאי אלא כדברי ב"ה ואעפ"כ גזרו על התכלת בירושלם לפי שאינן בקיאין ולא רצו לדרוש להן כל הענין משום כסות לילה כדאסיקנא בגמרא ואילו טעמא דב"ש לאו משום גזירה אלא מדין תורה וכן פי' רש"י ז"ל ועוד ראייה גמורה מלשון הגמ' דאמרינן בשמעתין ואינהו סבור משום כסות לילה משמע ודאי דה"ק אף על פי ששנה להם הלכה כדברי ב"ה בשל תורה הם היו סבורים לגזור מדברי סופרים משום כסות לילה שאילו היה טעמן של ב"ש כן מה תשובה יש להם כנגד רבן שאמר להם הלכה כדברי ב"ה ולא גזרינן ועוד למה לן למימר הכי וכי טעמייהו דב"ש אתינן לפרושי הכא אלא ש"מ כדפרישית

- עכשיו פירשנו הדבר ולא שנינו לשון השמועה בפירושה אלא ציצית ממש שהוא לבן ותכלת תכלת ממש
ולא כדברי החולקים שאומרים שבכללו לבן ונמצינו למדים שלא גזרו על הלבן ואף אנשי ירושלים היו
מטילין בו לבן והיו תמהים על התכלת ותלמידיו של רבי יהודה ברבי אלעאי נמי לבן היו מטילין לסדיניהם
אלא שהיו מחבאין כנפיהן כדי שלא יחשוד אותם שמפני שהתכלת דמיו יקרים אין מטילין אותו והוא אמר
להם אם אתם חוששין לדברי בית שמאי ולפיכך אין אתם מניחין תכלת שלא יהא איסור שלא במקום מצוה
ושמא חשב שלא היה להם אפילו לבן ומי"מ אמר להם למה אין אתם נוהגים כדברי ב"ה והלא כך שניתי לכם
שהלכה כדברי ב"ה ואם תטילו בו נמי תכלת מצוה היא ולא עבירה ואינהו סבור משום כסות לילה וגזרו על
התכלת ולא מפני שחשו לדברי ב"ש כלל 270
- ומה שאמר אין למדין הלכה מפי משנה שבוש הוא שאין דברי רבי יהודה לתלמידיו שפסק להם כב"ה מפי
משנה אלא הראשונים שנו משנה והוא פסק בה הלכה והרי היא כשאר פסקי הלכות שבכל התלמוד וגדולה
להם דמעשה רב ורב יהודה ורב אמוראי מיירי בה ומדמי ליה מינה למלאך ה' צבאות ואף על פי שגזרו לתכלת
לבתר הכין לפי שאין בקיאין וחששו לטעות דכסות לילה 275
- והראיה שאמרו ממה שאמר לו מלאכא לרב קטינא ציצית מה תהא עליה אינה ראה שעל התכלת בלבד
תפסו אבל לבן היה בסדינו אבל מפני שאמר לו סדינא בקיטא וסרבלא בסתוא אמר לו ציצית מה תהא עליה
ולא אמר לו תכלת ובא הלשון כולל ביטול התכלת והלבן בסרבלא וביטול התכלת בסדינא ולא היה אפשר לו
לומר תכלת מה תהא עליה שהרי אף מצות לבן בטלה בסרבל והוא אמר לו טצדקי בעית למפטר נפשך ממצות
ציצית ואתה לובש סרבלא בסתוא כשם שאתה לובש סדינא בקיטא ציצית מה תהא עליה הרי את מבטלה
לגמרי בין בתכלת בין בלבן פעמים בטלת שתיהם פעמים אחת מהן 280
- ורבינו שלמה ז"ל כתב בתשובתו ומלאכא דקפיד אדרב קטינא דמכסי סדינא לפי הדעת חוטי לבן היו בו
וה"ק טצדקי למפטר נפשיה מציצית כלומר מפני שהתכלת דמיה יקרים אתה מבקש תחבולות להפטר ממנה
והאי דקאמר ליה מציצית משום דעיקר מצוה בתכלת והמקיים לבן בלא תכלת אין כאן מצוה שלימה אלא
אחת מן השנים ושנינו אצל רבי יוחנן בן החורונית שהיה יושב בסוכה וכו' אמרו לו א"כ היית נוהג לא קיימת
מצות סוכה מימך לפי שלדברי ב"ש לא היה מקיים מצות אכילה ע"כ. וגם זה יספיק אבל מעולם לא גזרו
על הלבן שאילו היו גוזרין עליו כדי שלא יבא להטיל בו אף תכלת היתה גזרה לגזרה. ועוד שהיה להם לפרש
כן בגמרא ולומר התינח תכלת לבן מאי איכא למימר גזרה משום תכלת ובפי' אמרו שהיו מתמיהין
בירושלים על התכלת ועל זה נאמרו כל הטעמים בגמרא למה לא התירוה בפניהם אבל על הלבן לא היו
תמהין ולא נגזרה עליו גזירה בגמרא ואם גזרת אלו המפרשים היא אין הצבור עומדין בה והלכה רווחת בכל
הלכה רופפת צא וראה היאך הצבור נוהגין ולא שהלכה זו רופפת בינינו אבל כמדומה לנו שפירושינו יכריח
כל מודה על האמת להודות בו ואין אחריות עקשים עלינו. 290
- ומה שאמר בעל המאור ז"ל שדעתו נוטה שהתכלת מעכבת את הלבן מדמהדרין לפרושה למתני' אליבא
דרבי אינה ראה של כלום דמשום דרבי סתמינהו למתני' מהדרי לאוקומא כוותיה כדאמרינן במס' גיטין
מהדרי אדרבי מאיר משום דסתם מתני' רבי מאיר ואף על גב דלית הלכתא כותיה כדמפורש בגמרא ויש
כיוצא בהן בתלמוד הרבה אבל כיון דאמרינן בגמרא ורבנן ותניא בברייתא וחכמים משמע דרבי יחידאה הוא
ועוד דכיון דרבי יצחק ורבי נתן ורבי יוסי הגלילי ורבי יוחנן בן נורי כולוהו ס"ל אין מעכבין הלכה כותייהו
דאין דבריו של א' במקום שנים וקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ואינהו רבים ואיהו יחיד לגביהו
ועוד דסוגיין כותייהו דאקשינן גבי גזרה משום קלא אילן ולא יהא אלא לבן בעלמא ומפרקי' ה"מ דליכא
מיניה וכו' ולא אמרינן דלבן לחודיה לא פטר ואיכא איסורא שלא במקום מצוה והנה הוא פוטר כל העולם
כלו מן הדין שאם כדבריו אנו שאין לנו תכלת אין אנו צריכין להטיל לבן ואם יאמר שהוא חייב מדברי
סופרים יראנו היכן תקנו חכמים זו התקנה ואף על פי שאמרו בגמרא אליבא דרב נחמן אימא או צמר או 300
- 305

פשתים לא אמרו אלא בטלית של דבריהם שאינו אלא אחד משתיהן אבל בטלית שחייב מן התורה צריך תכלת ולבן ובלאו הכי לא מפטר והנה לבעל המאור עכשיו במקומות הללו אין אדם צריך להטיל לבן לבדו וכ"ש שאסור בשבת ולא עוד אלא שחייב חטאת דהוה ליה כד' ציציות שמעכבות זו את זו והוה ליה טלית שאינה מצוייצת כהלכתה וכל היוצא בה חייב חטאת אף על פי שבטלית של דבריהם יוצאים כיון דהיא מצוייצת כחיובא בטליה לגבה אבל בטלית דאורייתא מקצת ציצית הן ולא חשיבי ולא בטלי וכבר קבלנו עדותו שכל ימיו פטר עצמו מן הציצית כדבריו הללו והרי אבות קדמונים מימות הגאונים נהגו לצאת בטלית שיש בה לבן בלא תכלת ומימרא דרב נחמן גופא דאמר או צמר או פשתים הויה תיובתיה שאילו היו התכלת והלבן מעכבין זה את זה לא היו חכמים מצריכין להטיל אחת בטלית שאי אפשר להטיל בה שניהם שהרי אין באחד מהם זכר לקיום מצות ציצית וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואפילו היה חייב מן התורה במין אחד היה להם לאוסרו שלא להטילו כדי שלא יטילו בו אף המין האחר כמו שגזר בעל המאור וחבריו שלא להטיל בסדין לבן כדי שלא יטילו בו אף תכלת אלא ודאי כדברי רבינו יצחק ור' שלמה ז"ל עיקר וכל הפורש מהם כפורש מן החיים ואף דעת רבי חננאל ז"ל נראה שהוא כן שכתב כאן בפירושו בלשון הזה וסדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכתא כב"ה והשמועות עצמן אומרות לך דרוש כן כמו שפ"י והדברים מודיעים שכולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת ואשרי המדבר לאוזן השומעת:

הלכות קטנות לרא"ש (מנחות) הלכות ציצית סימן יז

וראיתי לבעל העיטור שכתב והשתא דקי"ל כב"ה דסדין חייב בציצית מדאורייתא ורבנן הוא דגזרי גזרה משום כסות לילה כי היכי דתכלת ליכא פשתן נמי ליכא דקי"ל כרבי יוחנן בן נורי דאמר אין לו תכלת מטיל לבן כלומר צמר + צבוע + לבן במקום צמר צבוע תכלת ולבן כדינו ובסדין ליכא למימר הכי הלכך פשתים לא פטר בטלית [של פשתן] כלל. והא דאמר בשיראים או צמר או פשתים רב נחמן דסבירא ליה דשיראין דרבנן הוא דמתרץ הכי ומשום הכי מיפטרי בכל דהו אבל טלית דאורייתא לא מיפטרי בלא תכלת או צמר לבן במקומו כי היכי דלא מיחסר ציצית אלא צבע חלזון. ורב קטינא דלא רמי ציצית משום האי טעמא הוא ומסתבר לן דהיינו טעמא דרבוותא קמאי דלא רמו ציצית של פשתן בטלית של פשתן. ע"כ לשון בעל העיטור ז"ל. ופירוש זה +זר+ הוא לפרש אין לו תכלת מטיל לבן דוקא צמר צבוע לבן דר' יוחנן בן נורי היינו רבנן דפליגי ארבי בהך ברייתא וראיתם אותו מלמד שמעכבין זה את זה דברי רבי וחכמים אומרים אין מעכבין ומפרש מאי טעמא דר' דכתיב הכנף מין כנף וכתיב פתיל תכלת ואמר רחמנא וראיתם אותו עד דאיכא תרוייהו כחדא. ורבנן וראיתם אותו האי לחודיה והאי לחודיה אלמא אכל מין כנף אמרי רבנן האי לחודיה והאי לחודיה ואף בטלית של פשתן. ודבר פשוט הוא דמדאורייתא אין לאסור ציצית של פשתן לטלית של פשתן. ואפשר שירדו לדעת ר"ת ואסור מדרבנן.

ונראה שהרב אלפסי נמי סובר כר"ת דב"ש דרשי סמוכים ואסרו לתת תכלת מסדין משום הנך גזירות דמפרש תלמודא. מדהביא הך דר' זירא (ס"א זירא גזירה שמא יקרע סדינו וכו' אבל) אבל במינו מחייב. ודייק דסדין בציצית היינו תכלת מדקאמר ר"א בר צדוק והלא כל המטיל תכלת כו'. ומשום דעיקר המצוה היא תכלת קרי ליה ציצית בסתם. אלא דקשיא ליה לישנא דפוטריס דכיון דמחייב במינו ולא אסור אלא תכלת משום גזירה ה"ל למימר אוסרין. ומשום לישנא דפוטרין פר"ת ואפי' במינו. ואפשר דכשאמרו ב"ש וב"ה דבריהם בבה"מ אמרו ב"ה דבריהם תחילה ואמרו מחייבים דאפי' בתכלת מחייבים והשיבו בית שמאי על דבריהם ואמרו דאיסורא איכא בתכלת מדרבנן וכששנו מחלוקתן הקדימו ב"ה דברי ב"ש מפני ענותנותן שמקדימים כל פעם דברי ב"ש לדבריהם ואגב דב"ה שנו מחייבין שנו גם בדברי ב"ש פוטרין ולעולם במינן מחייבין. וכדאי הוא הרב אלפסי לסמוך עליו. ואפי' לדברי ר"ת גזירה רחוקה היא דגזרו במינו אטו תכלת ותכלת גופי' גזירה שמא יקרע או משום כסות לילה והאידינא דליכא תכלת לא שייכי הנך גזירות. ולכך לא מחיתי באנשי ספרד שמתעטפים בטלית של פשתן שלא להרפות מצות ציצית בידם. ועוד

כתב הרב אלפסי ז"ל וחזינן נמי [מאן] דסבירא להו ציצית של פשתן בטלית של פשתן לא פטרי ואייתי לה ראייה מהא (דף מא א) דא"ל מלאכא לרב קטינא משום דאשכחיה דמיכסי בסדינא א"ל קטינא קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה א"ל ענשיתו אעשה א"ל בעידן ריתחא ענשינן עליה וקאמרי אם איתא דציצית של פשתן פוטר בסדין אמאי לא רמי ליה רב קטינא בסדיניה דקאמר ליה מלאכא ציצית מה תהא עליה אלא ש"מ דחוטי פשתן לא פטרי בסדין והאי סברא לאו סברא מעליא היא וליכא ראייה מהאי מעשה למיסר חוטי פשתן בסדין של פשתן. דהאי ציצית דקאמר ליה מלאכא לאו בלבן קאי דאפשר למיעבדיה מפשתן אלא אתכלת קאי דלא אפשר למיעבדיה מפשתן דתכלת נמי איקרי ציצית דת"ר סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין וקאמר ר"א בר צדוק עלה והלא כל המטיל תכלת בסדינו כו' ש"מ דהאי דת"ר סדין בציצית אתכלת קיימא דצמר ניהו וגזרו ביה משום כסות לילה או משום תעשה ולא מן העשוי. אבל לענין לבן דפשתים בפשתים ליכא למגזר ואיהו עדיף דקא מקיים בה עשה ולא תעשה וליכא בהא מילתא ספיקא ועוד איהו עדיף מצמר גפנים דצמר גפנים חיובא דרבנן הוא ופשתן בפשתן חיובא דאורייתא :

שו"ת הרא"ש כלל ב סימן ח

וקי"ל כבית שמאי, כדפסיק רב עמרם ז"ל, וכדמוכח סיפא דהך ברייתא בפרק התכלת (דף מ) ; וכן מלאכא דאמר לי' לרב קטינא : ציצית מה תהא עליה? על כן היה אומר ר"ת ז"ל : הלו בש טלית של פשתן ומברך עליה, ברכה לבטלה היא. **וכן נוהגין באשכנז ובצרפת שלא לעשות טלית של פשתן. ואני בבואי לארץ הזאת ראיתי שכלם לובשים טלית של פשתן, ואמר לי לבי : אם תאסור להם טלית של פשתן, תבטל מהם מצות ציצית, כי אינם נמצאים כל כך טליתות של צמר בארץ הזאת. ואמרת: הנח להם, כי נתלים באילן גדול, הרב אלפסי, שמתירו. ועוד, אף לפי ר"ת ז"ל אין לאסרו בזמן הזה ; דעיקר טעם האיסור הוא דילמא אתי למירמי ביה תכלת, שהוא עיקר המצוה, ובכסות לילה, או אם יקרע סדינו, הי"ל כלאים שלא במקום מצוה. אבל בזמן הזה, שאין לנו תכלת ואין לנו היתר כלאים בציצית כלל, לא שייך למגזר כלל, דלא שייך לדמותו לדבר שנאסר במנין, דאין לו היתר אלא ע"י ב"ד הגדול ממנו בחכמה ובמנין. דכיון שטעם האיסור ידוע, אם נתבטל הטעם בטל האיסור ממילא. דלא דמי לביצה מתקנת רבי יוחנן ואילך, וגם ללך אמור להם שובו לאהליכם, ולרבי אליעזר שבקש להפקיר כרם רבעי שלו. דהיתר ביצה אין הטעם ידוע כ"כ לעולם, שיהא ההיתר תלוי במה שתקן שיהו מקבלין העדות כל היום כולו. וכן בשובו לכם לאהליכם, לא משמע מתוך הפסוק זמן, להתיר זמן התשמיש, אם לא שפירש : במשוך היובל המה יעלו בהר. דהכי משמע פירוש דקרא : היו נכונים לשלשת ימים, לקבל התורה, אל תגשו אל אשה ; ולא נקבע זמן לאותה פרישה. אלא שהסברא נותנת, כיון דבשביל קבלת התורה נאסרו בתשמיש, כשנתנה התורה יהיו מותרין. וכההיא דרבי אליעזר, שבקש להפקיר כרמו, משום שבימיו נתמעטו הפירות בירושלים והיה ראוי שיוליכו פירות מכל סביבות ירושלים אל תוכה, לעטר שוקיה בפירות, אי לאו דהתירו התקנה. אבל בנדון זה, אין כאן תקנה, אלא ב"ש אוסרין משום גזירה ; וכיון דהשתא לא שייכא הך גזירה, שרי ממילא. כל זה דקדקתי שלא לאסור לבני הארץ הזאת טלית של פשתן.**